

ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ У КОНТЕКСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Ефективне функціонування підприємств вугільної галузі України потребує їх достатнього фінансового забезпечення. Досягнення поставленої мети можливе за умов підвищення конкурентоспроможності вугледобувної галузі України. Проведений аналіз рівня конкурентоспроможності вугільної промисловості України та регіонів дав змогу визначити тенденції та основні проблеми її розвитку. Розкрито характерні особливості функціонування Львівсько-Волинського вугільного басейну. Виявлено збитковість переважної більшості вугільних підприємств Західного регіону України. Зроблено висновок про перебування вітчизняної вугільної галузі у стані глибокої стагнації. Запропоновано багатовекторну систему напрямів оптимізації фінансового забезпечення реструктуризації вугільної промисловості Західного регіону України у контексті підвищення її конкурентоспроможності.

Ensuring effective functioning of the coal industry of Ukraine requires adequate financial support. Achieving this goal is possible under conditions of increasing the competitiveness of the coal mining industry in Ukraine. The analysis of the competitiveness of the coal industry of Ukraine and regions allowed us to determine trends and major challenges for its development. Reveals characteristic peculiarities of the Lviv-Volyn Coal Basin. Loss revealed the vast majority of coal mines in Western Ukraine. The conclusion on the presence of domestic coal industry in deep stagnation. A multi-vector system optimization of financial security trends restructuring of the coal industry of Western Ukraine in the context of enhancing its competitiveness.

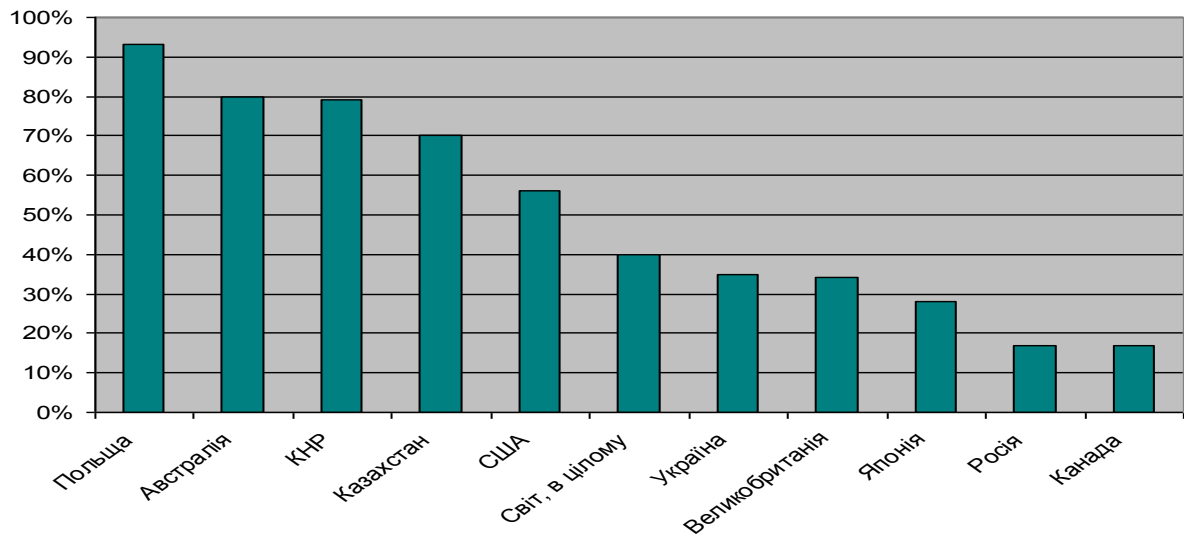
Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими і практичними завданнями. Для виходу із кризового стану та посилення конкурентних позицій вугільної галузі актуалізується проблема пошуку механізмів посилення конкурентоспроможності значущої для розвитку держави та її регіонів виду економічної діяльності на засадах ефективного використання матеріальних, кадрових, фінансових, інформаційних та інших ресурсів. З 1996р. відбувається реструктуризація вугільної галузі, потреба в якій зумовлена як загальними процесами економічної трансформації України та її входженням до світового економічного простору, так і кризовими явищами, що наростали в українській вугільній галузі протягом останніх майже трьох десятиліть. Так, у 2013 році в Україні працювало 160 шахт, які видобували щорічно 83,697 млн. тон вугілля. У 2016 році території під контролем держави працюють лише 35 шахт (решта: розташовані на непідконтрольній території, або – зруйновані) [1].

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Вагомий внесок у розв'язання галузевих і територіальних проблем розвитку вугільної промисловості здійснили: О. Амоша [2], О. Власюк [3], Ю. Драчук [4], І. Почтарук [5], О. Стогній [6], Н. Трушкіна [7], Д. Череватський [8] та ін. Проте, незважаючи на значний науковий доробок, у наукових працях вітчизняних вчених не сповна розкрито всю сукупність проблем поліпшення фінансового забезпечення реструктуризації вугільної промисловості у контексті підвищення рівня її конкурентоспроможності як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях в сучасних умовах. Це актуалізує потребу в подальшому пошуку шляхів розв'язання фінансових проблем вугільних підприємств.

Мета пропонованої статті полягає в пошуку шляхів покращення фінансового забезпечення підприємств вугільної галузі Західного регіону за умов оптимізації їх конкурентоспроможності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вугільна галузь України – базова галузь господарства країни, проте сьогодні функціонування вугільної галузі в Україні характеризується двома суперечливими фактами:

1. Вугледобування є базовою галуззю вітчизняної енергетики, забезпечуючи 35 % виробництва електроенергії (рис. 1), а також 4,1% від загальних обсягів реалізованої промислової продукції. Крім того, особливо відчутним є її соціальне значення, оскільки вона забезпечує близько 250 тисяч робочих місць із заробітною платою вище середньої [2, с. 4].

Рис. 1. Частка вугілля у виробництві електроенергії у різних країнах світу у 2010 р. [2]

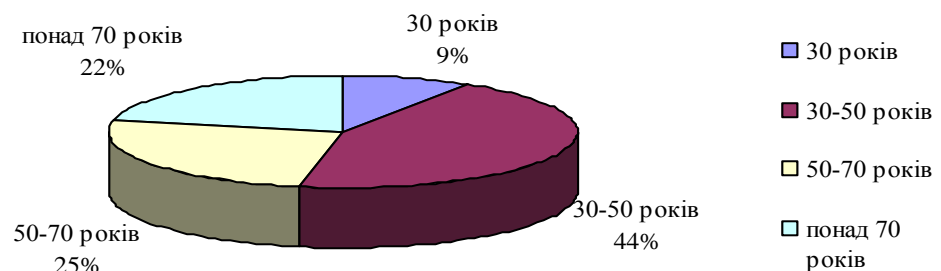
2. З іншого боку, вугільна галузь є значним тягарем для бюджету через необхідність дотацій і субсидування, а також внаслідок давно застарілої матеріально-технічної бази, що створює умови підвищеної небезпеки для працівників і чинить негативний вплив на екологію. На Європейському континенті Україна займає друге місце після Польщі за видобуванням кам'яного вугілля (таблиця 1). У рейтингу країн за часткою у світових запасах вугілля Україні належить сьоме місце у світі – понад 3% (США – 27%, РФ – 17%, Китай – 13%, Індія – 10%, Австралія – 9%, ПАР – 5%, Україна – 3%, Казахстан – 3%, Латинська Америка – 2%, Польща – 2%, ЄС – 4% та інші країни – 5%) [9, с. 20].

Таблиця 1

Найбільші виробники кам'яного вугілля в Європі у 2011–2013 рр. (млн т) [3]

Країна	2011 р.	2013 р.
Польща	76,6	76,3
Україна	54,4	61,8
Великобританія	18,4	18,3
Німеччина	14,1	13,0
Чехія	11,4	11,3
Іспанія	8,4	6,6

Водночас, перебуваючи серед країн з найбільшими видобутками вугілля, Україна значно поступається більшості з них як за рівнем, так і за динамікою техніко-економічних показників вуглевидобування.

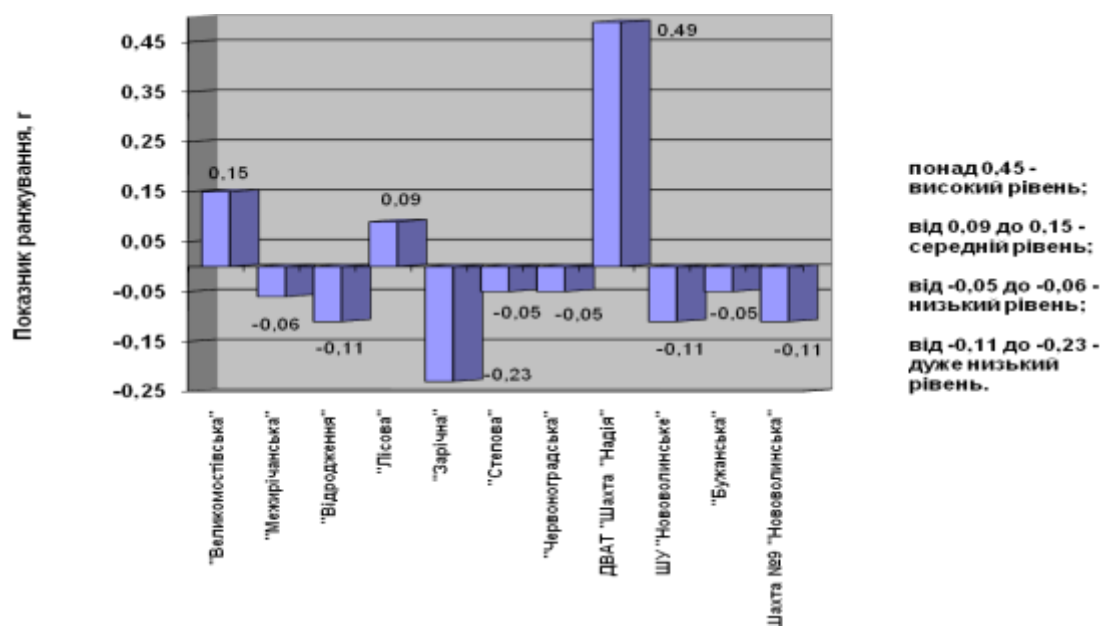

Рис. 2. Розподіл шахт за терміном експлуатації [10]

Так, у критичному стані перебуває шахтний фонд України, один із найстаріших у світі, який десятиліттями не оновлювався. Серед українських шахт переважають шахти невеликої потужності, які за параметрами і природними умовами не здатні ефективно використовувати сучасну високопродуктивну виймальну техніку. Вітчизняний шахтний фонд є найстарішим серед країн СНД. Близько 96% усіх українських шахт функціонують уже понад 20 років без реконструкції. З 1985 р. шахти практично не будувалися [10, с. 11], а майже 70% шахтного устаткування вичерпало вже свій термін експлуатації (рис. 2) [10]. Основні поклади українського вугілля зосереджені у Донецькому, Львівсько-Волинському антрацитових та Дніпровському буро-вугільному басейнах. Причому найбільші родовища розташовані у Донецькій, Луганській та Дніпропетровській областях (до 95 %) [2, с.8].

Львівсько-Волинський вугільний басейн розміщений у Львівській і Волинській областях України у західному напрямі, охоплює площу близько 10 тис. км² і продовжується на території Польщі. Сьогодні він є потужним міжгалузевим паливно-енергетичним комплексом, важливим у розв'язанні енергетичної проблеми Західного регіону України [13]. На базі Львівсько-Волинського вугільного басейну функціонують вугледобувні підприємства Львівської та Волинської областей, на які припадає близько 7% загального обсягу видобування вугілля в Україні. Львівський регіон представляють: ДП "Львіввугілля" (7 вугледобувних шахт), ДВАТ „Шахта „Надія” (1 шахта), а також збагачувальна фабрика ПАТ "Львівська вугільна компанія". У Волинській області діє ДП "Волиньвугілля" (4 вугледобувні шахти) [5]. Характерною особливістю Львівсько-Волинського вугільного басейну є те, що: 1) видобуток вугілля триває вже понад 60 років; 2) його балансові запаси становлять близько 970 млн т; 3) промислове значення мають пласти потужністю понад 0,6 м, що залягають на глибині від 315 до 535 м [2, с. 348].

Ми проаналізували фінансові результати діяльності шахт Західного регіону України і виявили, що найвищим рівнем доходу на 1 грн. вкладених коштів відзначається ДВАТ "Шахта "Надія" (єдина рентабельна шахта Львівсько-Волинського вугільного басейну). До "середнього" рівня належать шахти: "Великомостівська", "Бужанська" (із середнім темпом приросту), "Лісова" і "Відродження" (із високим темпом приросту). До "нижче середнього" рівня увійшли шахти: "Степова", "Червоноградська", ШУ "Нововолинське" Шахта № 9 "Нововолинська". Найнижчим рівнем відзначилися шахти "Межирічанська" і "Зарічна"(рис.3).

Рис.3. Класифікація шахт Львівсько-Волинського вугільного басейну за рівнем доходу на 1 грн. витрат

Такі тенденції необхідно вважати негативними, оскільки більшість шахт Західного регіону

України перебувають за межею “нижче середнього” рівня доходу на 1 грн вкладених коштів та характеризуються низькими темпами приросту цього показника.

Ринок добування вугілля в Україні розділяють державний (51,1%) та приватний сектори (48,9%). Приватні підприємства реалізують вугілля безпосередньо споживачам, а державні здійснюють його продаж згідно наказу Міністерства палива та енергетики України від 14 листопада 2003 р. № 669 [14], централізовано через оператора вугільного ринку ДП “Вугілля України”. Важливо зазначити, що близько 46 % вугільного ринку України належить приватній енергетичній компанії «ДТЕК», яка входить до складу потужної фінансово-промислової групи України System Capital Management і, власником якої є олігарх Р.Ахметов. Відтак, найпотужніша енергетична вертикально-інтегрована структура ДТЕК займає однозначно домінуюче становище на національному ринку енергетичного вугілля.

Поглиблений аналіз показав вплив вугільних підприємств на розвиток регіонів. Зокрема виявлено, що у Львівській та Волинській областях вугільна галузь бере участь у соціально-економічному розвитку регіону(таблиця 2).

Таблиця 2

Розрахункові показники по регіонах у сфері вуглевидобування

Область	Валовий регіональний продукт, млн грн.	Випуск готового вугілля, тис. т	Ціна 1 т готового вугілля, грн.	Реалізація готової вугільної продукції, млн грн
Волинська	20540**	227	941	214
Дніпропетровська	142966**	17309	1080	18694
Донецька	115778**	13048	1080	14092
Луганська	27334**	3962	1080	4279
Львівська	62442**	1806	1010	1824
Всього	369060**			39103

Складено за даними Держкомстату України та Міненерговугілля України

Примітка: *за 2015 р. розрахунок проведено згідно з даними за січень-листопад

**попередні дані за 2014 р.

Водночас участь вугільної промисловості у формуванні місцевих бюджетів Волинської та Львівської областей також є відчутною, а саме вугільні підприємства формують частину валового регіонального продукту, наповнюють бюджет та державні позабюджетні фонди.

Отже, підсумовуючи, ми зробили висновок, що сучасний стан вугільних підприємств підкреслює перебування вітчизняної вугільної галузі у глибокій стагнації. Застаріла техніко-технологічна база, специфіка галузі та бар'єри входження на ринок зумовили її непривабливість для інвестора. Постійні дотації, що виділяються на покриття витрат із собівартості обвалили бюджет значним тягарем. Відчутна монополізація галузі зумовлює заниження цін на вугілля і призводить до значних, постійно зростаючих збитків. У вугільній промисловості Західного регіону України та міста спостерігаються негативні структурні зрушення.

На підставі розгляду практики функціонування вітчизняної вугільної галузі та її організаційно-економічного забезпечення виявлена відсутність системного підходу щодо реформування вугледобувної галузі, яка підкреслюється декларативним характером Концепцій, стратегій та програм розвитку галузі без реалізації дієвих заходів. З огляду на це, нами сформовано концептуальні основи стратегічних підходів до подальшого розвитку й підвищення конкурентоспроможності вугільної промисловості України, її регіонів та оптимізації фінансового забезпечення досліджуваної галузі. Науково-практичні заходи фінансового забезпечення у контексті підвищення конкурентоспроможності вугільної промисловості у Західному регіоні, реалізація яких дасть змогу розв'язати соціальні й фінансово-економічні проблеми, обґрунтовано та систематизовано за такими напрямками:

Напрямок 1. Підтримка життєдіяльності шахт, оскільки за огляду на запаси вугілля на шахтах до 20 років, наявність допустимого забезпечення технологічного процесу та за відсутності коштів у державному бюджеті країни на закриття шахт, мінімальний розвиток таких підприємств буде значно дешевшим, аніж їх закриття.

Програма реформування вугільної галузі до 2020 року, яка передбачає закриття 11 шахт (у тому числі шахти №9 «Нововолинська»), є нереальною, оскільки не підкріплена жодними фінансовими гарантіями уряду. Це буде найшвидше фізичне закриття шахт. Для закриття шахт у найближчі чотири роки та виконання усіх екологічних та соціальних заходів потрібно 4 млрд. доларів США, які Україна неспроможна виділити з державного бюджету. Унаслідок фізичного закриття шахт посилюється безробіття, зuboжіння населення, деградація. Зросте соціальна напруга у місті, регіоні [15].

Напрямок 2. Запровадження у місті чи у районах припинення або значного зменшення обсягів вуглевидобування спеціального режиму інвестиційної діяльності з метою стимулювання створення нових робочих місць для працівників, які вивільнятимуться при реорганізації вугільних підприємств.

Даному напрямкові можна віддати пріоритетне значення, оскільки запровадження пільг з податків для інвесторів за умов функціонування території пріоритетного розвитку у м. Нововолинську Волинської області вже виправдало себе упродовж 2001–2005 років. При цьому створення ТПП не потребує додаткових асигнувань з бюджету, а сприятиме створенню нових робочих місць для вивільнених шахтарів.

Напрямок 3. Реорганізація державних вугільних підприємств регіону із забезпеченням при цьому економічної рентабельності їх діяльності та конкурентоспроможності в умовах вітчизняного ринку вугільної продукції.

Пропонується наступний механізм реорганізації.

1. Ліквідація ДП «Львіввугілля», ДП «Волиньвугілля» та створення ДВАТ «Західвугілля» (як варіант – на базі менеджменту ефективно діючої ДВАТ «Шахта «Надія») з функціями видобування вугілля шахтами, на площах та технологічними засобами, які забезпечують рентабельність вуглевидобутку.

2. Передача до ДВАТ «Західвугілля» активів ліквідованих державних підприємств.

3. Техніко-економічний аудит фактичних й перспективних результатів роботи шахт; закриття шахт, на яких відсутні перспективи рентабельної конкурентоспроможної діяльності (комплекс робіт із закриття шахт має фінансуватися з державних коштів і не впливати на показники основної діяльності ДВАТ «Західвугілля» – видобування вугілля).

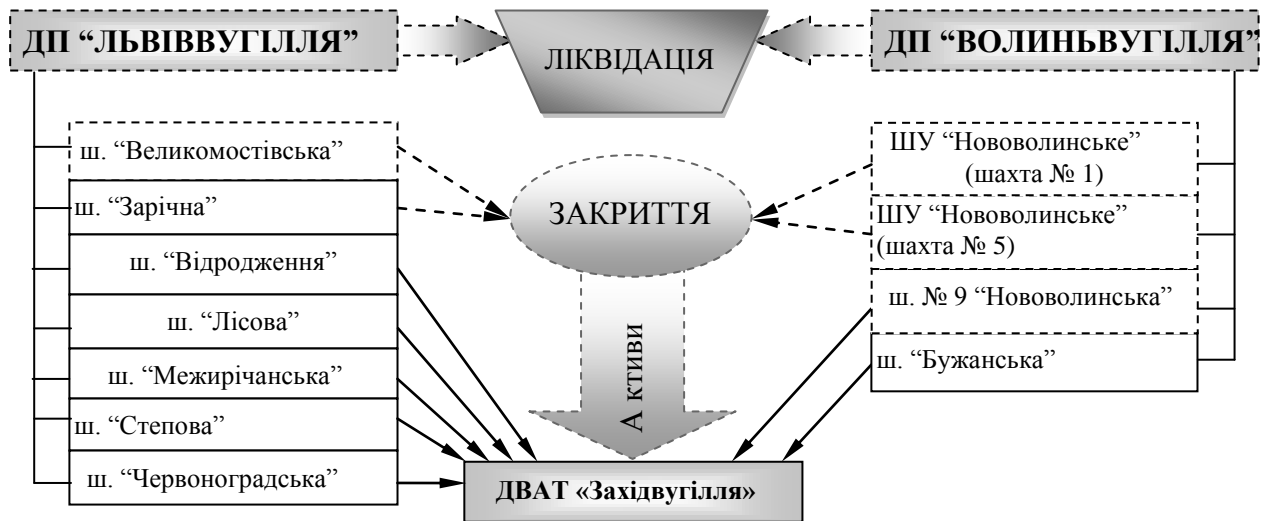
4. Організація роботи шахт, що лишаються в експлуатації, виходячи з критеріїв: наявність затверджених експлуатаційних запасів вугілля не менше ніж на 5 років; підтверджені аудитом можливості отримання товарного вугілля з собівартістю, яка забезпечує рентабельність його видобування та реалізації.

5. Розгляд у перспективі питань роздержавлення підприємства у контексті приватизаційної політики держави.

Актуальність реорганізації державних вугільних підприємств, лєвова частка яких є збитковими та дотаційними, ще більше посилюється у сучасних реаліях дефіциту головних енергоресурсів – газу та вугілля, постійного зростання тарифів на електроенергію, збільшення розмірів оплати праці (внаслідок підвищення рівня мінімальної заробітної праці).

Попри вищезгадану збитковість більшості вугільних шахт Львівсько-Волинського вугільного басейну зі значним перевищенням рівня собівартості над ціною реалізації готової вугільної продукції, провадити їх тотальне закриття недоцільно з огляду на тісний зв'язок соціальної та економічної компонент функціонування вуглевидобувних регіонів (зайнятність населення та визначальна роль у формуванні місцевих бюджетів).

Результативна схема реорганізації підприємств вугільної промисловості регіону представлена на рис. 4.

Рис. 4. Схема реорганізації державних підприємств вугільної промисловості Західного регіону України

Ми вбачаємо за доцільне закриття шахт “Зарічна” та “Великомостівська” ДП “Львіввугілля” та “ШУ “Нововолинське” (шахта № 1 та шахта № 5) ДП “Волиньвугілля” у зв’язку з вичерпанням продуктивних пластів вугільної сировини, несприятливими геологічними умовами та значною собівартістю видобування. Діяльність інших шахт слід зосередити у створеному в процесі реструктуризації ДВАТ «Західвугілля».

Напрямок 4. Формування вертикально інтегрованої регіональної паливно-енергетичної компанії з входженням до її структури вуглевидобувних, вуглепереробних, електроенергетичних потужностей.

Пропонуємо такий механізм реалізації:

1. Створення державного підприємства «Західенерговугілля» (рис.7).
2. Входження до складу ДП «Західенерговугілля» структурних одиниць ДВАТ «Західвугілля», а також підприємств, які входять на сьогодні до ПАТ «ДТЕК Західенерго», ПАТ «Львівська вугільна компанія» (можна розглядати також варіант співпраці ДВАТ «Західвугілля» та приватизованої енергетичної компанії «ДТЕК «Західенерго» на основі договору про спільну діяльність).
3. Забезпечення роботи відповідної вертикально інтегрованої компанії, результати діяльності якої залежатимуть від виробництва кінцевої продукції – електричної та теплової енергії.

Наявність у регіоні вуглевидобувних підприємств, підприємства зі збагачення видобутого вугілля, потужних теплоелектростанцій, які мають технічні можливості для експорту електроенергії у країни Європи, забезпечує усі можливості для формування регіональної вертикально інтегрованої паливно-енергетичної компанії з державною формою власності. Однак слабкість інститутів державного управління в Україні, їх підпорядкованість інтересам олігархічно-партійних груп унеможливила створення такої державної компанії. Натомість тривала активна робота з її формування поза сектором державної власності з нехтуванням регіональних і державних інтересів.

У 2012 р. енерговиробничі потужності регіону (Бурштинська, Добротвірська, а також Ладизинська теплоелектростанції) перейшли у недержавну власність й опинилися у складі ПАТ «ДТЕК Західенерго». Також у недержавну власність перейшло підприємство з вуглезбагачення. При цьому було розірвано сформований раніше паливно-енергетичний цикл з видобування вугілля Львівсько-Волинського басейну, його збагачення та постачання на зазначені вище ТЕС. Держава практично позбулася можливостей контролю й регулювання цього циклу, а її вуглевидобувні підприємства втратили основного споживача своєї продукції.

Рис. 5. Організаційна структура ДП «Західенерговугілля»

Становище, яке склалося, вимагає врегулювання із забезпеченням інтересів держави та регіону. Необхідно: а) вирішити шляхом викупу чи реприватизації питання повернення у державну власність активів ПАТ «Західенерго» з відповідною компенсацією теперішньому недержавному власникові коштів, сплачених за придбання у держави контрольного пакету акцій, та витрат на придбання і поліпшення основних фондів підприємства, здійснених після переходу контрольного пакету акцій від держави до приватних власників; б) аналогічно вирішити питання повернення у державну власність виробничих потужностей раніше діючої Червоноградської центральної збагачувальної фабрики, які тепер перебувають у власності ПАТ «Львівська вугільна компанія». Альтернативним може бути варіант організації співпраці вуглевидобувних, вуглезбагачувальних та електроенергетичних підприємств на основі договору про спільну діяльність.

ДП «Західенерговугілля» може стати високоефективною вертикально інтегрованою структурою, спроможною забезпечити розв'язання ключових проблем вугільного сектору Західного регіону України: гарантування видобутку та збуту вугільної продукції; зниження її собівартості; збереження місць праці; усунення екологічних загроз у районах вуглевидобутку.

Напрямок 5. Формування спеціальної державної політики соціального забезпечення вивільнених працівників вугільних підприємств.

У цьому напрямі варто використати європейський досвід розв'язання соціальних проблем згорання діяльності вугільної промисловості. Його суть має полягати у розробленні системи заходів щодо пом'якшення негативних соціально-економічних наслідків припинення діяльності вугледобувних підприємств. Серед них зниження пенсійного віку для вивільнюваних з підприємств вугільної промисловості працівників; забезпечення їм компенсаційних виплат, можливостей перекваліфікації тощо. Пропонуємо внести зміни та доповнення до законодавчих актів України у сфері соціального захисту й соціального забезпечення населення, передбачивши:

- Дострокове оформлення пенсії (на 5 років менше від встановленого терміну) працівникам шахтарських професій, які скорочуються у зв'язку з припиненням діяльності чи реорганізацією державних вугільних підприємств;
- Нарахування, у разі небажання дострокового виходу на пенсію, разових чи помісячних вихідних виплат працівникам шахтарських професій, що скорочуються у зв'язку з припиненням діяльності чи реорганізацією державних вугільних підприємств і яким до досягнення пенсійного віку лишилося менше 5 років, у розмірі 50 % від їх середньомісячної заробітної плати за 2 передуючі звільненню роки, на термін до досягнення пенсійного віку;

- Забезпечення виплат у розмірі 75 % від заробітної плати протягом двох років після звільнення шахтарям, які погодилися на перекваліфікацію і не скористалися можливостями соціального захисту, пропонуваними у перших двох пунктах;

- Забезпечення пільгових банківських кредитів через систему державних банків України звільненим працівникам шахтарських професій для підприємницької діяльності у сфері малого та середнього бізнесу.

Напрямок 6. Розроблення та законодавче закріплення видів пільг по податках для шахт-інноваторів, які кошати, зекономлені в результаті застосування шахтою податкових пільг, спрямовують на технічне переоснащення. Такі заходи сприятимуть збільшенню робочих місць, наповненню кошатами пенсійного та інших соціальних фондів.

Для виходу із кризового стану та посилення конкурентних позицій вугільної галузі на перспективу, необхідним є застосування у процесі видобування вугілля техніко-технологічних інновацій.

Разом з тим, інноваційний розвиток вугільної промисловості та використання інноваційного потенціалу на усіх рівнях функціонування галузі можливий в умовах відповідного інституційного середовища (створення законодавчої й нормативної бази регулювання інноваційної діяльності, державних й регіональних органів влади у сфері інноваційної діяльності, використання недержавних інвестиційних ресурсів та запровадження належної ренти за використання надр) [4, с. 73].

Впровадження інноваційних проектів на вугільних підприємствах потребує необхідних фінансових, матеріально-сировинних, науково-технічних, технологічних ресурсів. З іншої сторони, отримувані ефекти дають позитивні прояви як для підприємства, так і держави й регіону через підвищення економічної ефективності діяльності та зростання податкових надходжень.

Приріст податкових надходжень за умови реалізації інноваційного проекту на шахті можна відобразити за формулою:

$$\sum_1^{\delta} \Delta \ddot{I}_n = \Delta \ddot{I} + \Delta \ddot{I} \hat{A} \hat{A} + \Delta \ddot{I} \hat{A} \hat{E} \hat{E} + \Delta \ddot{I} + \Delta \hat{A} \hat{A} \hat{E} \hat{E}, \quad (1.1)$$

де $\Delta \ddot{I}_{in}$ – приріст податку на прибуток; $\Delta \ddot{I} \hat{A} \hat{A}$ – приріст податку на додану вартість; $\Delta \ddot{I} \hat{A} \hat{E} \hat{E}$ – приріст податку на використання надр для видобування корисних копалин; $\Delta \ddot{I}$ – приріст місцевих податків; $\Delta \hat{A} \hat{A} \hat{E} \hat{E}$ – зниження виплат у зв'язку з безробіттям унаслідок зростання зайнятості в результаті реалізації інноваційного проекту.

За такою аналогією можна сформулювати ефективність надання податкових пільг шахтам-інноваторам:

$$E_{пільг} = \frac{\sum_1^m \Pi_{пільг}}{\sum_1^m \Delta \Pi_{in}}, \quad (1.2)$$

де $\sum_1^m \Pi_{пільг}$ – сума податкових пільг, отриманих за період (m) внаслідок впровадження інноваційного проекту; $\sum_1^m \Delta \Pi_{in}$ – сума приросту податкових надходжень у місцевий та центральний бюджети внаслідок реалізації інноваційного проекту вугледобувним підприємством.

Основні показники ефективності вуглевидобувних підприємств

Показники ринкової ефективності	Показники соціальної ефективності
1. Приріст обсягів видобутку вугілля. 2. Приріст обсягів реалізації вугільної продукції. 3. Зниження собівартості вугілля. 4. Підвищення якості вугільної продукції. 5. Зростання рентабельності виробництва. 6. Зростання прибутків.	1. Приріст податкових надходжень до бюджетів. 2. Збереження чи зростання зайнятості населення. 3. Зростання заробітної плати. 4. Підвищення професійної кваліфікації працівників. 5. Розвиток соціальної інфраструктури регіону.

У контексті впровадження інновацій, крім показників ринкової (економічної) ефективності, пріоритетним є забезпечення також соціальної ефективності (таблиця 3).

Напрямок 7. Створення вугільно-промислових й індустріальних парків на території розташування шахт.

Цей напрям є актуальним у майбутньому, оскільки потребує додаткових витрат з державного бюджету; в Україні прийнято закон «Про індустріальні парки»; є можливість використати позитивний досвід створення таких парків у США [8].

Вугільні шахти — платформа, готова для прийому партнерів-інвесторів: є великий земельний наділ, технологічний комплекс поверхні з адміністративно-побутовим комбінатом, вугільним, матеріальним і деревним складами, механічними майстернями, трансформаторними підстанціями, стаціонарними установками, залізничними шляхами широкої й вузької колії, автомобільними шляхами, лініями електропередачі високої напруги тощо, шламовідстойниками, водоочисними спорудами, породними відвалами. Нижче рівня денної поверхні розташовані великі вироблені території з великими водопритоками, виділеннями метану тощо. Звернення до форми індустріального парку для власників підприємства, тих же шахт, може бути зумовлене й намірами заробити на нерухомості та вирішити інвестиційні проблеми, аж до диверсифікації діяльності.

Висновки. Отже, аналіз демонструє, що в Україні неодноразово декларувалися намагання реструктуризувати вугільну галузь промисловості. Проте дотепер відсутня офіційно затверджена програма реструктуризації. Одна з найважливіших галузей промисловості України надалі лишається без стратегічних орієнтирів і завдань розвитку.

З урахуванням вищезазначеного, нами запропоновані концептуальні основи державної програми розвитку вугільної галузі України, мета яких – розв'язання сукупності проблем функціонування вугільної промисловості України виходячи із загальнодержавних та регіональних інтересів шляхом підвищення її конкурентоспроможності, забезпечення видобутку вугільної продукції в обсягах, які б гарантували енергетичну безпеку держави на основі оптимального співвідношення власного видобутку та імпорту вугілля, вирішення соціально-економічних завдань у районах припинення вуглевидобутку.

Обґрунтовано, що подальший розвиток вугільної промисловості Львівсько-Волинського басейну, її реструктуризація, підвищення конкурентоспроможності має полягати у вирішенні наступних завдань, що сприятимуть оптимізації фінансового забезпечення галузі:

- орієнтування на обсяги видобутку вугілля в регіоні, які б максимально забезпечували потреби розташованих у регіоні теплоелектростанцій – Бурштинської та Добротвірської й інших регіональних споживачів вугільної продукції із забезпеченням при цьому необхідних параметрів якості вугілля та його ціни;
- закриття безперспективних збиткових шахт, перелік яких обґрунтовано із застосуванням методів рейтингування діючих шахт та розрахунків їх регіональних й загальнодержавних індексів конкурентоспроможності;
- розширення продуктивності перспективних діючих шахт та будівництво нових для заміщення втрат товарної вугільної продукції при закритті шахт, а також запобігання виникнення та вирішення у можливих обсягах наявних проблем працевлаштування шахтарів;

- розробка програми мінімізації державної фінансової підтримки шахт регіону та досягнення ними беззбитковості;
- реорганізація державних вугільних підприємств Львівсько-Волинського вугільного басейну та створення регіонального державного відкритого акціонерного товариства «Західвугілля»;
- формування регіональної вертикально інтегрованої вугільно-енергетичної компанії.

Література

1. Угольная промышленность Украины [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%>
2. Амоша О. І. Стан, основні проблеми і перспективи вугільної промисловості України : наукова доповідь / О. І. Амоша, Л. Л. Стариченко, Д. Ю. Череватський; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2013. – 44 с.
3. Власюк О. С. Вугілля як стратегічна енергетична перспектива України / О. С. Власюк, Д. К. Прейгер // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 4. – С. 85-95.
4. Драчук Ю. З. Основи формування інституціонального забезпечення інноваційного розвитку вугільної галузі / Ю. З. Драчук // Економічний вісник. – 2015. – С. 71-81.
5. Почтарук І. С. Тенденції розвитку вугільної промисловості Західного регіону України / І. С. Почтарук // Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування. – Миколаїв : НУК, 2014. – № 2 (452). – С. 43-48.
6. Стогній О. В. Потенціал видобутку вугілля в Україні / О. В. Стогній, В. М. Макаров, М. І. Каплін // Проблеми загальної енергетики. – 2011. – Вип. 2 (25). – С. 11-16.
7. Драчук Ю., Трушкіна Н. Як виживає вугільна промисловість без інвестування інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/energy_market/yak-vizhivaye-vugilna-promislovist-bez-investuvannya-innovaciy-.html
8. Амоша О., Череватський Д./Вугільна галузь: час закладати індустріальні парки [Електронний ресурс]/Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/energy_market/vugilna-promislovist-chas-zakladati-parki-.html
9. Микитюк П. П. Аналіз інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств : монографія. – Тернопіль : Тернограф, ТНЕУ, 2009. – 304 с.
10. Австралія допоможе Україні з проектом підземної газифікації вугілля [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://economics.unian.ua/energetics/1105467-avstraliya-dopomoze-ukrajini-z-proektom-idzemnoji-gazifikatsiji-vugillya.html>.
11. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія / Л.Л. Антонюк. – К. : КНЕУ, 2004. – 273 с.
12. Амоша О. І. Зарубіжний досвід реструктуризації вугільної промисловості та результати її проведення в Україні / О.І. Амоша, Л.М. Рассуждай, В.В. Полянський // Економіка промисловості. – 2009. – № 5. – С. 199-210.
13. Амоша А. Снег на шляпе моей... [Електронний ресурс] / О. Амоша, Д. Череватський // Дзеркало тижня. – 2011. – № 34. – Режим доступу: http://zn.ua/ECONOMICS/sneg_na_shlyape_moeu-88376.html.
14. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / Е. М. Лібанова, М. А. Хвесик, О. М. Алімов, О. І. Амоша та ін.; ДУ ІЕПСР НАН України; за ред. Е.М. Лібанової, М. А. Хвесика. - Київ, 2014. – 776 с.
15. Корольчук Ю. Закриття шахт приведе до росту тарифів і соціальної деградації [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/ykorolchuk/article/23633.aspx>